بۆکان و "هیأت نمایندگی خلق کرد"

(بەشی 2)

کاتێ کە ئەو وتووێژانە لە ناوچەی سەردەشت دەستیان پێکرد من لەتاران بووم، شەڕیش کە وەستێنرا و ووڵات ئەمین بووەوە، گەڕامەوە بۆکان، ئافەرەم! ماوەیەک لەبۆکان لەدەفتەری ڕێکخراوەی فیدائیانی ئەکسەرییەت کارم دەکرد؛ ڕۆژێکیان لە "ستاد"ی سازمانی فیدائیانەوە بانگ کرام بچم بۆ مەهاباد؛ چووم. پێشتر کاتێ کە پێیان گوتبووم ببم بە کاندیدی مەجلیسی خیبرەگان و پەرلەمان، شەڕی زۆرم لەگەڵ کردبوون کە براله من ئەو کەسە نیم و بۆ ئەوە نابم بەڵام گوێیان نەدابوومێ! ئیتر ئەمجارە هیچم نەگوت. چاوم بە بەرپرسانی "ستاد" کەوت و پاشان کاک "مینەی شێرخانی" م بینی کە مەسەلەکەی بۆ شی کردمەوە و یەک دوو ڕۆژ دواتریش کاک "بیهرۆزی سولەیمانی" لە سنەوە گەیشتە مەهاباد. ئەو سێ کەسەمان وەک نوێنەرانی ڕێکخراوەی فیدائیانی خەلق بۆ وتووێژ لەگەڵ نوێنەرانی هەیئەتی دەوڵەت دیاری کرابووین.

هەمان ڕۆژ و پێش هاتنی بیهروز، بەپێی قەراری دانراو لەگەڵ کاک مینەدا لە بەنداوی مەهاباد چووینە دیداری داریووشی فروهەر. من فروهەرم کەم وزۆرێک دەناسی و شارەزای کاروکردەوەی ساڵانی پێش کودیتای 28 ی گەلاوێژ و سەردەمی حکوومەتی دوکتۆر موسەددیق بووم، هەڵوێستی سیاسی و دژایەتیی ئەوم لەگەڵ بیری چەپ و پێشکەوتنخوازیش دەزانی، پێم سەیر بوو چۆن لەگەڵ ئێمەی بە کومۆنیست ناسراو دادەنیشێت و قسەی لەگەڵدا دەکردین. بەڵام ژیانە و بارودۆخە و واهەیە دەیان گۆڕان بەسەر مرۆڤدا بهێنێت، کە ئەوە یەکیان بوو!

لە دانیشتنەکەدا فروهەر خۆی وەک مرۆڤێکی ناوبژیکەر پیشان دەدا کە دەیەوێت کێشەی نێوان دوولایەن چارەسەر بکات، دوولایەن کە خۆی لایەنگری هیچکامیان نییە، تەنانەت لە هێنانی ناوی خومەینی دا تەنیا دەیگوت خومەینی و یەک جاریش 'ئیمام خومەینی' پێ نەگوت. هەوڵی دەدا پێمان بڵێت کە ئەو دەرفەتە لە دەست نەدەین، لەووتووێژەکاندا زۆر ڕادیکاڵ نەبین و پرکێشیی ئەوتۆ نەکەین کە ببینە هۆی شکست هێنانی مەئمووریيەتەکەی ئەو و بەکورتی، یەکپارچەیی و 'تمامیت ارضی' ئێرانە خۆشەویستەکەی ئەو تێک نەچێت.

من فروهەرم تا ئەم حاندە، لەو هەڵوێستەیدا بە کەسێکی سادق و ڕاست هاتە پێش چاو. بەڵام لەناو قسەکاندا لێم پرسی گەلۆ دەیەوێت گرووپی "کراس قاوەییەکان" زیندوو بکاتەوە؟ گوتی نا. هەستم کرد پرسیارەکەی پێ خۆش نەبوو، دواتریش کە هاتینە دەرەوە کاک مینە گوتی نەدەبوایە ئەوەی بەچاودا بدەیتەوە. لەڕاستیدا فروهەر ئەودەم دەوری ڕیش چەرمگی نێوان دووبەرەی شەڕکەری دەبینی و پێی وا نەبوو ئێمە شارەزای ڕابردووەکەی هەین. فروهەر لە ساڵانی 1331 و 32 ی حکوومەتی موسەددیقدا تاقمێکی لە خەڵکانی لاپرەسەن پێک هێنابوو کە کراسی قاوەییان لەبەر دەکرد و لەهەرکوێیەک

کۆبوونەوە و خۆپیشاندانی حزبی توودەی ئێران و بەگشتی خەڵکانی چەپ و پێشکەوتنخواز هەبوایە، هێرشیان دەکردە سەریان و بەگۆپاڵ و دار سەروگوێلاکیان دەشکاندن.

ئەو چاوپێکەوتنە سەرەتایەک بوو بۆ ناسینی یەکتر. دوای ڕۆژێک و دوان، کاتێ کە نەمر بیهروزی سولەیمانیش لە سنەوە گەیشتە جێ. چەند کۆبوونەوەیەکمان لەگەڵ ئەندامانی دیکەی "هەیئەت نمایەندەگی خەلقی کورد" واتە جەنابی مامۆستا شێخ عیززەددین و نەمر دوکتۆر قاسملوو و کاک عەبدوڵلای موهتەدی و بەگشتی لایەنەکانی دیکەی هەیئەت واتە حزبی دیموکرات و کۆمەڵە کرد. ئامادەییەکی باش بۆ پێشکەش کردنی خواستەکانی گەلی کورد هەبوو، بەڵام هەموو هەر چاوەڕوان بووین بزانین دەوڵەت و نوێنەرەکانی چییان لە پرێسکەدایە و دەڵێن چی.

فروهەر گەڕایەوە تاران و دوای ماوەیەک خۆی و موهەندیس سەبباغیان و دوکتۆر سەحابی کە هەرسێکیان وەزیری دەوڵەتی بازرگان بوون، هاتن بۆ مەهاباد. ئێمە ئەو ڕۆژە لە ماڵی مامۆستا شێخ عیزەددین کۆبوونەوەمان هەبوو. کۆبوونەوەکانمان گیروگرفتی زۆری تێدا نەبوو و سەرەڕای جیاوازیی حزبی و ڕوانگەی تایبەتمەندی ڕێکخراوەیی، هەموولایەک دەمانزانی چیمان دەوێت و دەڵێین چی. لە ڕاستیدا نەک هەر ئێمە ئەو چەند کەسە، بەڵکوو زوربەی گەلی کوردی ڕۆژهەڵات دوای ئەو شەڕ و پێکدادان و ئیعدامانەی خەڵخاڵی دەیانزانی چییان لە دەوڵەت دەوێت. دیارە کۆمەڵە و دیموکڕات هەرکام هەڵوێستی قورس و قایمی خۆیان هەبوو کە هەندێک جار لەگەڵ هەڵوێست ئەویتر یەکی نەدەگرتەوە و ئێمەش دروشمی حکوومەتی شاۆڕاییمان هەڵگرتبوو. ئەو جیاوازییانە بەڵام لە ڕادەیەکی "مەعقول" نەدەچووە دەرێ و لەو قۆناغەدا بەزۆریی "تەبایی" بوو باڵی بەسەر پەیوەندییەکانماندا کێشابوو وجیاوازییەکان گەرچی هەندێک جاریش خۆیان دەنواند، بەڵام بەگشتی شارابوونەوە.

ئێمەی فیدائی، وەک هێزێکی سیاسی سەرتاسەری، قورسایی خۆمان هەبوو بەڵام لە ڕاستیدا جەماوەرێکی ئەوتۆمان لە کوردستان نەبوو و ئەوەی ئێمەی کردبووە بەشێک لە دەستەی ووتووێژ و لە ژوورەکەدا لە بەرانبەر نوێنەرانی دەوڵەتی دانابووین تەنیا باڵانسی هێز لەنێوان حزب و ڕێکخراوە سیاسییەکانی کوردستان و ئێران بوو. کۆمەڵە ئێمەی دەویست بۆ ئەوەی بەرەی چەپ لە ووتوویژ لەگەڵ دەوڵەتدا بەهێز بکات و بەیارمەتی ئێمە و مامۆستا تای تەرازووی خۆی لەبەرانبەر حزبی دیموکڕاتدا قورسایی زیاتری پێ بدات. هەڵسەنگاندنەکەشیان زۆر هەڵە نەبوو. لە دانیشتنێکی هەرچوار لایەنەکەی خۆمان کە شەوێکیان لە ماڵی موهەندیس ئاریا لە دەرەوەی شاری مەهاباد پێک هات، کاک بیهروزی سولەیمانی بەشێوەیەک لەگەڵ نوێنەرانی حزبی دیموکرات تێکەوت و دەنگیان لێک بەرز بووەوە کە ئەو شەوە نوێنەرانی کۆمەڵە کەم تا زۆر هیچیان نەگوت، واتە قسەکانی ئەوانیش بیهروز کردی!

پەیوەندی نێوان نوێنەرانی دەوڵەت و ئێمە وەک نوێنەرانی گەلی کورد لە ڕێگەی ئاغای باباتاهیری فەرمانداری مەهابادەوە دەدرا. هەر ئەویش پێی ڕاگەیاندین کە ئێوارەی هەمان ڕۆژی هاتنی نوێنەرانی دەوڵەت، لە فەرمانداریی مەهاباد کۆبوونەوەی فەرمی لە نێوان هەردوولادا دەست پێ دەکات وپرسی ئەوەی کرد ئایا ئێمە بۆی ئامادەین؟ دیارە ئێمە هەموولایەکمان لەمێژبوو ئامادەبووین ودەمانزانی چی دەڵێین و چی دەخوازین.

دوای نیوەڕۆی درەنگی ئەوڕۆژە، هەموومان چووینە هۆڵی دانیشتنەکە لە فەرمانداریی مەهاباد و لە بەرێکی مێزێکی درێژ دانیشتین کە فەرمانداریی بۆی دیاری کردبووین. چەند ئەفسەری ئێرانی ڕووبەڕوومان دانیشتبوون بەڵام هێشتا وەزیرەکان نەهاتبوون. لەپڕ هەواڵیان هێنا کە بەردەرگای

فەرمانداریی چەکدارێکی فیدائی لێیە و وەزیرەکان ئامادە نین بەبەردەم چەکداری کورددا بێنە ناو فەرمانداریی. من چوومە خوارەوە و تکام لە برادەرەکەمان کرد لەوێ بڕوات وکێشەکە لە ماوەی چەند خولەکدا چارەسەرکرا.

وەزیرەکان هاتن و ڕووبەڕووی ئێمە دانیشتن. ژمارەی ئەندامانی هەیئەتی کورد دووکەسێکی زیاد کردبوو و لە بەری ئێمە بەباشی جێگەی دانیشتن نەبوو. من کە لە خوارەوەی هەموان دانیشتبووم، ناچار کورسییەکەم بردە بەری پانتایی مێزەکە ولەوێ دانیشتم.

سەرەتا، داریوشی فروهەر قسەی کرد و پێخۆشیی خۆی لە پێکەوە دانیشتنی دوولایەن دەربڕی. قسەکان فەرمی و کەم ناوەڕۆک بوون. پاشان مامۆستا هەستایە سەرپێ و دوای بەخێرهێنانی نوێنەرانی دەوڵەت، ئەندامانی وەفدی کوردی یەک یەک بە ناو ڕاگەیاند و پەیوەندی حزبایەتیشیانی ناساند، کە لەلای سەرەوە خۆی و بەرپرسی دەفتەری مامۆستا بوون و پاشان ئەندامانی سەر بە حزبی دیموکڕات و ئینجا کۆمەڵە و لە کۆتاییشدا، فیدایی. ئەندامانی هەیئەتی دەوڵەت ئەوەیان پێ خۆش نەبوو و بەگوێرەی بڕیاری لەپێشدا دراوی خۆیان یا بە پێی ئەو ڕیسایەی وا لە تاران بۆیان دیاری کرابوو، نەیاندەویست بکەونە دۆخێکی واوە، کە ڕووبەڕووکەیان بەرپرسانی حزب وکۆمەڵە و فیدایی بن. ئەو هەڵوێستە لە هەمان دانیشتندا دەرکەوت.

دوای ئەو ناساندنە، نەمر دوکتۆر قاسملوو وەک مرۆڤێکی خاوەن ئەزموونی سیاسی دەستی بەقسە کرد، نوێنەرانی دەوڵەتی بەخێر هێنا و پێخۆشیی خۆی لە بەڕێوەچوونی ووتووێژەکان دەربڕی. ئینجا پرسی کوردی هێنایە ئاراوە و دوای کورتەباسێک لەمەڕ مێژووی کورد، گەلێک پسپۆڕانە لە پێداویستیی چارەسەری پرسی کورد دوا وخۆشحاڵیی خۆی ونوێنەرانی گەلی کوردی بە چارەسەری ئاشتیانەی مەسەلەکە دەربڕی. من لەو کاتەدا کە فروهەر وتاری دا و بە شوێنیدا قاسملوو قسەی هەڵبژاردەی خۆی پێشکەش کرد، قاسملووم وەک مامۆستای قوتابخانەیەک دەدیت کە چەند خوێندکارێکی کەم ئەزموونی بەدەورەوەن و دەرسیان دادەدات! لەڕاستیشدا ڕادەی بەرز وناوەڕۆکی قسەکانی قاسملوو لەچاو لایەنەکەی تر دەبێ هەستێکی وای بەهەموو ئەو کەسانە دابێت کە لەژوورەکەدا دانیشتبوون.

هەرچۆنێک بێت، دوابەدوای قسەکانی نوێنەری کوردان، هەر فروهەر یا کەسێکی دیکە لە ئەندامانی هەیئەتی دەوڵەت (لەبیرم نییە کامیان)، هەستایە سەرپێ و بێ ئەوەی ئاماژەیەک بە قسەکانی دوکتۆر قاسملوو و خواستەکانی گەلی کورد بکات، ناڕەزایی خۆی لەوە دەربڕی کە نوێنەرانی کورد سەر بە حزبە سیاسییەکانن و گوتی ئێمە ئامادە نین لەگەڵ حزبی سیاسی و خەڵکانی ناسراو بە پەیوەندی حزبی و ڕێکخراوەییدا ووتووێژبکەین و ئەوەندەی لەبیرمە، بۆ نموونە ناوی دووسێ کەسی هێنا کە یەکیان کاک یۆسفی کەمانگەر و ئەویتریان منی هیچکارە بووم! ئەوەش بەڕواڵەت لەبەر ئەو هۆیەبوو کە ئێمە هەردوکمان وەک کاندیدی ڕێکخراوەی کۆمەڵە و فیدایی بۆ هەڵبژاردنی پەرلەمان دیاری کرابووین و ناومان لە ڕۆژنامە و ڕادیۆدا ڕاگەیێنرابوو. ئیتر هەر ئەو کەسە دوای قسەیەکی دوو سێ خولەکی، "پشوو" ی ڕاگەیاند و هەمووان لە ژوورەکە چووینە دەرەوە. وا ئەو پشووە 32 ساڵە درێژەی هەیە و حکوومەتی ئێران بە تانگ و تۆپ و تەیارە و پەتی سێدارە نەبێت وتووێژی لەگەڵ گەلی کورد نەکردووە. هەڵوێست گرتنی نوێنەرانی دەوڵەت شتێکی کوتوپڕ نەبوو و لە پێشەوە بڕیاریان لەسەر دابوو.

درێژەی هەیە